

простору в місцях позбавлення волі залишається поза належною увагою вчених. Ця проблема є досить широкою й охоплює різні кримінально-виконавчі інститути, які стосуються регулювання поведінки засуджених під час відбування покарання у виді позбавлення волі, зміни їх правового статусу залежно від поведінки (прогресивна система відбування покарання; дисциплінарна практика; поліпшені умови утримання тощо). Зокрема, потребують більшої чіткості та систематизації всі кримінально-виконавчі положення, які стосуються зміни правового статусу засудженої особи залежно від терміну відбутого покарання й характеру поведінки. Якщо розглядати дисциплінарну практику в місцях позбавлення волі як складову прогресивної системи виконання покарання, відповідного узгодження вимагають більшість норм, які в порядку заохочення надають певні пільги. До того ж потребує суттєвого наповнення додатковими пільгами та правами правовий статус особи, яка переводиться на поліпшені умови утримання (зараз це лише право додатково витратити на місяць певну кількість коштів).

Література

1. Гритенко О.А. Дисциплінарна практика в жіночих кримінально-виконавчих установах мінімального рівня безпеки із загальними умовами тримання: теоретичні та соціально-правові аспекти: Дис...канд. юрид. наук: 12.00.08. - Одеса, ОДУВС, 2011. - 241 с.
2. Климкін В.М. Кримінологічні засади запобігання насильницькій пенітенціарній злочинності в Україні: Дис... канд. юрид. наук: 12.00.08. - Одеса, МГУ, 2014. - 234 с.
3. Чечель Н.О. Запобігання злочинам, що вчиняються жінками, засудженими до позбавлення волі в Україні: автореф... канд. юрид. наук: 12.00.08. - Київ, НАВСУ, 2014. - 20 с.

Меркулова В.О.

доктор юридичних наук, професор,
професор кафедри кримінального
права та кримінології
ОДУВС

Надійшла до редакції: 01.12.2014

УДК 340.135

ЮРИДИЧНИЙ АСПЕКТ ЗАСТОСУВАННЯ ЗАГАЛЬНОВІЙСЬКОВИХ ПІДРОЗДІЛІВ ПІД ЧАС МИРОТВОРЧОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Гуляк О. В.

У статті розглянуто законодавчу базу щодо застосування загальновійськових підрозділів під час миротворчої діяльності, хронологічна послідовність прийняття законодавчих актів. Надані висновки й рекомендації щодо ефективної участі України в системі світової безпеки, а також визначено напрямки подальшого дослідження.

Ключові слова: миротворча діяльність, Збройні Сили України.

В статье рассмотрено применение общевойсковых подразделений во время миротворческой деятельности, хронологическая последовательность принятия законодательных актов. Предоставлены выводы и рекомендации об эффективном участии Украины в системе мировой безопасности, а также определено направление дальнейшего исследования.

Ключевые слова: миротворческая деятельность, Вооружённые Силы Украины.

The article examines the legislative basis as to the use of combined arms units during peacekeeping, chronological sequence of the enactment. The conclusions and recommendations for the effective participation of Ukraine in the global security system are given, and also the direction of future research is determined.

Keywords: the peacekeeping, the Armed Forces of Ukraine.

Однією з найбільш дієвих форм міжнародного співробітництва стосовно вирішення завдань по забезпеченню миру є міжнародна миротворча діяльність. Сучасна миротворча практика ґрунтується на ідеї тісного поєднання політичних заходів з військовими й супроводжується вирішенням гуманітарних завдань у процесі запобігання будь-яким збройним конфліктам. Залучення до вирішен-

ня цих завдань збройних сил є необхідним, але поки що найефективнішим рішенням.

Миротворча діяльність України є однією з вагомих складових її зовнішньої політики та забезпечення національної безпеки.

За роки незалежності України станом на 2014 рік більше 30 тисяч військовослужбовців Збройних Сил України взяли участь у миротворчих операціях. У теперішній час на чотирьох континентах розгорнуто 16 операцій ООН з підтримання миру різного розміру, складу та кола виконуваних завдань, у 7 з яких беруть участь українці. Звичайно, налагодження такої продуктивної роботи потребує наявності чіткої нормативно-правової бази щодо участі загальновійськових підрозділів у міжнародних миротворчих операціях.

Головна мета участі Збройних Сил України в миротворчій діяльності є прагнення держави зміцнити національну безпеку України через створення стабільного зовнішньополітичного середовища, як загалом у світі, так і уздовж державних кордонів.

Завдання та пріоритети ЗС України у сфері миротворчої діяльності наступні:

- активна участь у міжнародних миротворчих операціях ООН, НАТО, ОБСЄ, здійснення аналізу додаткових можливостей і шляхів поширення такої участі;

- спрямування роботи всіх органів військового управління на формування, підготовку, відправлення миротворчих контингентів Збройних Сил України до складу Місії і створення відповідних умов якісного виконання ними завдань за призначенням, збереження життя та здоров'я українських миротворців;
- розвиток співробітництва з НАТО та державами-партнерами з питань миротворчої діяльності.

Правовою основою діяльності Збройних Сил України є Конституція України, Закон України "Про Збройні Сили України", Закон України "Про оборону України", статuti Збройних Сил України, інші закони України [14; 9; 13], акти Президента України [11-12; 14], Кабінету Міністрів

України [6-8], міжнародні договори України, що регулюють відносини в оборонній сфері.

Загальні принципи та порядок здійснення миротворчих операцій за участі України відображені в таких нормативно-правових актах, як Постанови Верховної Ради України, Укази Президента України, рішення Кабінету Міністрів України, Закони України, та документах міжнародних і регіональних організацій, що забезпечують міжнародну безпеку, членом яких є Україна.

Участь України в операціях з підтримання миру і безпеки розпочалась із затвердженням Верховною Радою України Постанови від 3 липня 1992 року № 2538-XII "Про участь батальйонів Збройних Сил України в Миротворчих Силах Організації Об'єднаних Націй у зонах конфліктів на території колишньої Югославії".

Починаючи з 1992 року, близько 40 тисяч військовослужбовців Збройних Сил України взяли участь в операціях з підтримання миру і безпеки.

Політична ситуація у світі за останні роки поставила Україну перед фактом необхідності залучати підрозділи Збройних Сил для виконання операцій щодо підтримки та примушення до миру, що проводяться різними міжнародними організаціями, що своєю чергою викликало необхідність розширити підстави для участі військових у цих операціях. За незначний період у державі були розроблені та прийняті закони, на основі яких підрозділи Збройних Сил, відповідно до Конституції України, були використані за межами держави й виконували місії під егідою ООН, НАТО, Співдружності Незалежних Держав (СНД), Організації з безпеки і співробітництва в Європі (ОБСЄ). Враховуючи об'єктивні фактори, можна прогнозувати подальше розширення співробітництва у військовій сфері між ЗС України та збройними силами інших держав на підґрунті спільних миротворчих місій. Політичний курс керівництва держави на Євроатлантичну інтеграцію, членство в СНД, зобов'язання перед ООН вимагають від України надавати підрозділи Збройних Сил, які здатні виконувати різного типу завдання за межами країни та мають відповідну правову базу, яка б задовольняла вимоги світового суспільства, стратегічних партнерів України та не суперечила б Конституції України.

Застосування підрозділів Збройних Сил за межами України можна класифікувати за наступними видами:

- у складі миротворчих місій ООН;
- у складі колективних сил по підтримці миру СНД, НАТО, ОБСЄ;
- самостійно при наданні допомоги за міждержавними договорами;
- проведення багатонаціональних навчань у складі сил швидкого реагування НАТО.

Відповідно до статті 43 Статуту ООН Україна як член ООН зобов'язана надавати в розпорядження Ради Безпеки за її вимогою й за особливою домовленістю для підтримки миру та безпеки визначені підрозділи Збройних Сил, допомогу й необхідні засоби обслуговування, включаючи право проходу. При направленні підрозділів ЗС України в розпорядження військового контингенту ООН Україна керується положеннями Статуту ООН, а порядок надання проходу визначається указами Президента в кожному конкретному випадку за поданням Ради національної безпеки і оборони України. Основою для прийняття такого рішення повинна бути Резолюція Ради Безпеки ООН. Протиріччя при вирішенні питання участі України в операціях, що проводяться під керівництвом

регіональних організацій, виникають у зв'язку з тим, що юридично Україна має право залучати свої підрозділи до участі в них на виконання міжнародних угод (Угода між Україною та Державою Кувейт), у той час навіть, коли ця регіональна організація не отримала дозвіл і підтримку від Ради Безпеки ООН. Для того, щоб уникнути двоякості ситуації, необхідно при підписанні та ратифікації міждержавних угод обговорювати момент відповідності дій держав при застосуванні військової сили нормам Статуту ООН. Необхідно також враховувати, що сучасні міжнародні відносини визнають легітимність операцій, що проводяться, і без згоди Ради Безпеки ООН, а за домовленістю між сторонами за наявності рекомендацій з боку Генеральної Асамблеї.

Базовим документом, що передбачає можливість застосування загальновійськових підрозділів ЗСУ в міжнародних операціях по підтримці миру та спільних навчаннях і заходах програми "Партнерство заради миру" у взаємодії зі збройними силами США, є угода між Урядом України та Урядом США щодо реалізації програм і проектів міжнародної допомоги у військовій сфері. Реалізуючи національну політику у сфері національної безпеки, втілюючи положення Хартії про особливе партнерство між Україною та Організацією Північноатлантичного Договору.

Правові, організаційні й фінансові засади щодо участі України в міжнародних миротворчих операціях, а також порядок направлення Україною військового та цивільного персоналу визначається Законом України "Про участь України в міжнародних миротворчих операціях". Цей Закон передбачає право надавати військові підрозділи, ґрунтуючись на положеннях глави VII Статуту ООН, для участі в миротворчих місіях, що проводяться під егідою регіональних організацій, ОБСЄ. Закон обмежує форми діяльності ЗС України в міжнародних миротворчих операціях, що проводяться під контролем Ради Безпеки ООН. Підрозділи Збройних Сил України при виконанні миротворчих місій можуть бути застосовані для врегулювання або створення умов для врегулювання міждержавних, а також внутрішніх конфліктів (незалежно від того, чи є цей конфлікт збройним, чи лише може перейти у фазу збройного протистояння) за згодою сторін конфлікту або з використанням примусових заходів за рішенням Ради Безпеки ООН, що може включати, зокрема, спостереження і контроль за дотриманням угод про припинення вогню та інших ворожих дій, роз'єднання сторін, які конфліктують, роззброєння й розформування їхніх підрозділів, виконання інженерних та інших робіт. Необхідно зазначити, що зазначений Закон не дає визначення терміна "операції по підтримці та примушенню до миру", як він трактується в Статуті ООН, а обговорює термін "дії та заходи багатонаціональних сил, що створюються за згодою Ради Безпеки ООН". Визначення миротворчих місій у такій формі обмежує повноваження миротворчого контингенту рішенням Ради Безпеки ООН, що не дозволяє максимально ефективно використати потенціальні можливості миротворчого підрозділу для встановлення миру та, у ряді випадків, ставить під загрозу життя військовослужбовців миротворчих підрозділів.

Поняття миротворчих операцій було запозичене з практики міжнародних відносин і не передбачалось авторами Статуту ООН. У зв'язку з цим у Статуті немає відмінностей між примусовими та миротворчими діями. Процес визначення миротворчої діяльності виникає у практиці міжнародних відносин. Миротворча діяльність

була змішана з примусовим забезпеченням миру, прикладом якого служать події в Конго в 1964 році (ОНЮГ), коли миротворча місія перетворилась в операцію по примусу до миру шляхом примусового до розв'язання конфлікту. Пізніше визначення миротворчої діяльності полягало в тому, що ці дії повинні здійснюватись після досягнення необхідного результату на дипломатичному рівні. Наприклад, застосування військ ООН на Кіпрі в 1964 році (ЮНФІКІП), які були створені згідно з резолюцією № 164 Ради Безпеки, де одночасно була подана рекомендація Генеральному Секретарю ООН використовувати свої можливості для мирного вирішення конфлікту. За згодою сторін передбачалось також розміщення сил ООН на острові.

Закон України “Про порядок направлення підрозділів ЗС України до інших держав” фактично дублює попередній Закон, але не обмежує форми та умови застосування підрозділів ЗСУ за межами держави. Якщо до прийняття цього Закону підставою для направлення підрозділів для виконання миротворчих місій була вимога Ради Безпеки ООН або пропозиція України до Ради Безпеки ООН щодо надання військового контингенту, то на даному етапі підставою є міжнародний договір. Відмінність цих двох документів полягає в тому, що в останньому невизначено конкретно форми діяльності ЗС України на території іншої держави, вирішення цього питання покладається на міжнародний договір. Нововведенням є те, що основні витрати на утримання миротворчого контингенту зі складу ЗС України раніше покладалися на саму державу, шляхом відрядження визначених сум до ООН, а при направленні ЗС України за міжнародним договором вирішення фінансових та інших матеріально-технічних питань, пов'язаних із забезпеченням перебування підрозділів, визначається за згодою сторін. Це дозволяє знайти додаткові кошти на утримання й здійснення бойової підготовки підрозділів ЗС України.

Основною відмінністю між цими Законами є введення в Закон України “Про порядок направлення підрозділів Збройних Сил України до інших держав” нових завдань, які можуть виконуватись підрозділами ЗС України - виконання бойових завдань. Формулювання таких завдань підрозділів дозволяє застосовувати їх у так званих “зонах національних інтересів” - термін, який з'явився останнім часом у міжнародному праві, практику застосування якого ввели США.

Також потребує додаткового правового регулювання статус військовослужбовців, які беруть участь в операціях ООН по підтримці миру, оскільки ця категорія не має особливого статусу учасників міжнародних правовідносин.

Ця специфіка й зумовила визначення джерел норм про правовий статус персоналу й тим самим особливостей його регулювання в різних правових сферах.

На сьогодні виникла необхідність розробки положень “Статусу учасника миротворчих операцій”, що відповідає міжнародним правовим нормам, який би визначав юридичні права і обов'язки й забезпечував соціальні гарантії всіх учасників цього процесу.

Загалом, існуюча нормативна база дає право на застосування загальновійськових підрозділів ЗС України в миротворчих операціях, що проводяться під егідою різних організацій. Для підвищення якості взаємодії між підрозділами ЗС України та ЗС США передбачається залучення підрозділів ЗС України до військових навчань і ми-

ротворчих місій НАТО. Миротворчі місії на території СНД теоретично можуть проводитись самостійно, без мандата ООН, але механізм залучення підрозділів ЗС України до виконання цих місій практично не відпрацьований, тому участь військовослужбовців України обмежується залученням військових спостерігачів. Враховуючи позаблоковість нашої держави, нейтральна позиція України вимагає співпраці з різними організаціями, які керуються досить різними принципами застосування підрозділів за межами держави. Це вимагає від України видозмінювати своє законодавство, враховуючи особливості національних законодавств цих держав, і призводить до виникнення внутрішніх розбіжностей у нормативних актах держави. Наступним моментом, який допоміг би вирішити спірні правові питання при застосуванні загальновійськових підрозділів ЗС України за межами держави, є передбачення можливості проведення операцій, згоду на які не дає Рада Безпеки ООН, коли вона не займається цим питанням, але Генеральна Асамблея дає рекомендацію й підрозділи направляються за домовленістю з державою-приймачем.

Крім того, терміни “військовий контингент” і “військовий персонал”, що застосовувались у внутрішньому законодавстві, не відповідають комплексному характеру сучасних міжнародних операцій з урегулювання криз і не поширювались на поліцейські місії ООН, ОБСЄ і ЕС, в яких брала участь Україна.

Важливим етапом у розвитку законодавчої бази миротворчої діяльності України є Указ Президента України [10], який урахував не тільки загальні підходи, а й особливості сучасних міждержавних і внутрішніх конфліктів та їх вплив на міжнародну й національну безпеку, а також характер сучасних миротворчих операцій. Зокрема у ньому зазначається, що миротворчі операції за своїм характером здебільшого не є суто військовими, а переважно набувають комплексного характеру й, відповідно, потребують залучення як військовослужбовців, так і цивільних осіб, а також зусиль одразу декількох міжнародних і регіональних організацій з безпеки та неурядових організацій. Значна частина передбачених ним завдань на сьогодні виконана, особливо, що стосується законодавчої роботи й організаційних заходів.

Одним із кроків до виправлення проблем нормативно-правового забезпечення діяльності України в галузі миротворчості виступив Закон України від 18.09.2012 р. № 5286-VI “Про внесення змін до деяких законів України щодо участі Збройних Сил України в міжнародних операціях з підтримання миру і безпеки” [9]. Згідно з цим законом були внесені корективи до понятійного апарату та вирішувався ряд проблем щодо термінології, що вживалася в Законі України “Про участь України в міжнародних миротворчих операціях” [1] та суттєво розширювалось його застосування. Крім того, було юридично унормовано розширення спектру міжнародних операцій за участю України.

Таким чином, зміни в законодавстві щодо участі України в миротворчих операціях, проведені за останні роки, дозволили вирішити більшість проблемних питань, які існували раніше. Створена юридична база стала більш ефективною для участі України в міжнародних операціях.

Для забезпечення ефективної участі України в системі світової безпеки необхідно привести у відповідність законодавчу базу України до вимог міжнародного права, урахувавши практику держав-учасниць НАТО, СНД, ОБСЄ. Необхідно насамперед окреслити правові передумови перебування підрозділів на території інших держав.

Література

1. Закон України “Про участь України в міжнародних миротворчих операціях” від 23.04.1999 № 613-XIV. - [Електронний ресурс]: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/613-14>.
2. Закон України від 09 грудня 2003 року “Про схвалення рішення Президента України щодо направлення миротворчого контингенту для участі України в Місії Організації Об’єднаних Націй у Ліберії”. - [Електронний ресурс]: <http://www.rada.gov.ua>.
3. Закон України від 14 грудня 2000 року “Про схвалення рішення Президента України про направлення миротворчого контингенту для участі України в Місії Організації Об’єднаних Націй в Сьєрра-Леоне”. - [Електронний ресурс]: <http://www.rada.gov.ua>.
4. Закон України Про схвалення рішення Президента України про направлення миротворчого контингенту і миротворчого персоналу для участі України в Місії Організації Об’єднаних Націй в Демократичній Республіці Конго та миротворчого контингенту для участі України в Тимчасових силах Організації Об’єднаних Націй у Лівані: [прийнятий 22 червня 2000 року]. - [Електронний ресурс]: <http://www.rada.gov.ua>.
6. Коротатнік І.М. Миротворча діяльність: організаційно правовий аспект [Текст] // Науковий вісник: Збірник наукових праць НАДПСУ. - 2004. - № 4 (26). - С. 182-190.
7. Постанова Верховної Ради України від 03.07.1992 № 2538-XII “Про участь батальйону Збройних Сил України в Миротворчих Силах Організації Об’єднаних Націй у зонах конфліктів на території колишньої Югославії”. - [Електронний ресурс]: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2538-12>.
8. Постанова Верховної Ради України від 25.03.1996 № 102/96-ВР “Про участь контингенту Збройних Сил України в миротворчих Силах Організації Об’єднаних Націй у Східній Славонії”. - [Електронний ресурс]: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/102/96-вр>.
9. Постанова Верховної Ради України від 29 грудня 1995 р. № 1073 “Про участь Українського контингенту у

операції багатонаціональних сил з виконання угоди на території Боснії та Герцеговини”. - [Електронний ресурс]: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1073-95-п>.

10. Про внесення змін до деяких законів України щодо участі Збройних Сил України в міжнародних операціях з підтримання миру і безпеки. Закон України від 18.09.2012 р. № 5286-VI. - [Електронний ресурс]: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/5286-17>.

11. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 24.04.2009 р. “Про Стратегію міжнародної миротворчої діяльності України”. Затверджено Указом Президента України від 15 червня 2009 р. № 435/2009. - [Електронний ресурс]: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/435/2009>.

12. Указ Президента України від 08 грудня 2000 року “Про направлення миротворчого персоналу для участі України в Місії Організації Об’єднаних Націй у Ефіопії та Еритрії”. - [Електронний ресурс]: <http://www.rada.gov.ua>.

13. Указ Президента України від 14.07.1999 № 852/99 “Про направлення миротворчого контингенту для участі України у міжнародній миротворчій операції в Косово, Союзна Республіка Югославія”. - [Електронний ресурс]: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/852/99>.

14. Закон України від 21 квітня 2005 року “Про схвалення рішення Президента України щодо направлення миротворчого контингенту для участі України в Силах ООН із спостереження за роз’єднанням ізраїльських і сирійських військ”. - [Електронний ресурс]: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=2549-15>.

Указ Президента України від 30 листопада 2005 року “Про направлення миротворчого персоналу України до Республіки Ірак”. - [Електронний ресурс]: <http://www.rada.gov.ua>.

Гуляк О.В.,
здобувач Одеського державного
університету внутрішніх справ
Надійшла до редакції: 06.12.2014

УДК 351.743

ДОСВІД ДІЯЛЬНОСТІ ПОЛІЦІЇ ЯК ОСНОВА РЕФОРМУВАННЯ ОРГАНІВ ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ

Кубаєнко А. В.

У статті окреслено завдання органів внутрішніх справ у процесі створення правових механізмів забезпечення прав і свобод людини з урахуванням досвіду діяльності поліції країн ЄС та міжнародних стандартів. Здійснюючи порівняльний аналіз діяльності органів внутрішніх справ України щодо забезпечення прав і свобод людини, указується на те, що з урахуванням національних інтересів та особливостей зарубіжного досвіду міліція України потребує невідкладної реорганізації.

Ключові слова: поліція, європейські стандарти, реформування органів внутрішніх справ, європейська модель поліції.

В статье обозначены задачи органов внутренних дел в процессе создания механизмов обеспечения прав и свобод человека с учетом опыта деятельности полиции стран ЕС и международных стандартов. Осуществляя сравнительный анализ деятельности органов внутренних дел Украины по обеспечению прав

и свобод человека, указывается на то, что с учетом национальных интересов и особенностей зарубежного опыта милиция Украины требует неотложной реорганизации.

Ключевые слова: полиция, европейские стандарты, реформирование органов внутренних дел, европейская модель полиции.

The paper outlines the objectives of the Interior in the creation of legal mechanisms to ensure the rights and freedoms of the experience of the EU police and international standards. Through a comparative analysis of the internal affairs of Ukraine on ensuring human rights and freedoms, indicated that on the basis of national and international experience features police Ukraine needs urgent reorganization.

Keywords: police, European standards, reform of the Interior, European police model.